

A zselnicemeggy rovarvilága

Dr. Lakatos Ferenc – NYME EMK Erdőművelési és Erdővédelmi Intézet

Egy növényfaj vagy fajok rovarközösségét elsősorban rokonsági köre, illetve a növényben található speciális anyagok határozzák meg. A zselnicemeggy esetében ez egyrészt a Rosaceae családot jelent (amin belül jelentős számú a polifág rovar/károsító), másrészt olyan mérgező anyagokat, mint az amigdalín, ami a mandulafélékhez hasonlóan megtalálható a zselnicemeggy levélében és termésében. Ezek után nézzük, milyen rovarokkal is találkozhatunk egy zselnicemeggyfa alapos vizsgálatá során!

Lombozaton és lombkoronában előforduló rovarok

A gubacsatkák által készített gubacsokban kitűnő helyet találnak maguknak a tetűatkák, a zselnicén például a *Dendroptus fennicum* nevű faj.

A növénytetvek közül több faj egyedei is szívogathatnak a zselnice levelein, de igazán gazdaspecifikus fajt nem találunk közöttük. A pajzstetvek (Coccidae) közül is talán csak a szép hosszú nevű *Palaeolecanium bituberculatum* fajt lehetne kiemelni, mint kifejezetten *Prunus* és *Padus* nemzetséghez kötődő fajt. Igaz, a *Parthenolecanium corni* faj egyedei legalább ilyen valószínűséggel fordulhatnak elő rajta.

Nevével ellentétben a kék égerlevelész (*Agelastica alni*), igen polifág faj révén, előszeretettel rágja meg többek között a zselnicemeggy leveleit is. Előfordulhat, hogy egy terület égereseiben tömegszaporodása következik be, és ezt követően vagy ezzel párhuzamosan a környező fák leveleit, sőt a zselnice esetében a virágait is megrágja.

Aknázó életmódú a galagonya bolhaormányos (*Rhamphus oxyacanthae*). A nemzök csak lyuggatják a leveleket, majd nyár végén a lerakott petékből kikelő álcák (akár 5-6 is levelenként) a lombohullásig a levelekben aknáznak. Itt is telél át az álca, ahol a következő év tavaszán bebábozódik.

Gyakran találkozhatunk a zselnice leveleit, hajtásait, sőt, esetenként egész koronaszakaszokat magába foglaló szövedékekkel. A következőkben kiderül, hogy alaposan szemügyre kell venni ezt a szövedéket ahhoz, ha meg akarjuk állapítani mely faj egyedei felelősek is érte! Célszerű az álcák után kutatni először, hogy legalább azt meg tudjuk állapítani, hogy lepkéhernyő vagy egy levéldarázs álhernyója a ludas. Anélkül, hogy a rovarban előadás részleteibe merülnék, a lábak számára hívnám csak fel a figyelmet. Itt ez a döntő.

A zselnicemeggyen előforduló rovarok igencsak népes társaságából talán csak a pókhálós kecskerágómolyt (*Yponomeuta evonymella*) tekinthetjük károsítónak. Nevével ellentétben fő gazdanövénye a zselnice. Kisebbszámú nagyobb rendszerességgel visszatérő lombfogyasztója annak, esetenként jelentékeny lombvesztést is okozhat. A lepkék a nyár második felében jelennek meg, és az azt követő napokban már párosodnak is. A nőtény a tojásait a rügyekre rakja le. A kikelő hernyók bebújnak a rügyepikkelyek közé és itt telelnek át. Tavasszal a rügyfakadással egy időben aktivizálódnak. A hernyók laza szövedéket készítenek és ennek védelmében rágnak (1. ábra). Vagy a koronában, vagy a cserjeszintben bábozódik, többnyire nagyobb csoportokban. Károsítása a tavaszi hajtásokra koncent-

trálódik, így a fákat elpusztítani visszatérő kártételével sem tudja.

Egy további lepkefaj, a tarkamolyokhoz (Plutellidae) tartozó pókhálós gyümölcsmöcsfaj (*Scythropia crataegella*) az első stádiumban még a levélben aknáz, majd áttér a levéllemez fogyasztására. Ekkor már ez a faj is laza szövedéket készít, melynek belsejében több hernyó is megtalálható egyidejűleg. Ebben a laza szövedékben bábozódik és telél át.

A sodrómolyok (Tortricidae) közül az őszi levélmoly (*Acleris umbrana*) és a májusfa fűrómoly (*Phthorochroa schreibersiana*) emelendő ki. Az előbbi faj hernyója végig az összeszórt levelek között, míg az utóbbi faj hernyója kezdetben az összeszórt levelek között, majd fiatal hajtások belsejében rág.

A bagolylepkék (Noctuidae) közül több faj hernyója is fogyaszthatja a zselnice leveleit. Ezek többnyire polifág fajok (pl. bolhafű bagolylepké – *Mamestra persicariae*, változékony fésűsbagoly – *Orthostia incerta*, foltos fésűsbagoly – *O. gotthica*, fahéjszínű zsírosbagoly – *Amphipyra pyramidea*, ...) és nem kötődnek szorosan a fajokhoz.

A gyapjaslepkék családjából (Lymantriidae) természetesen az 'első számú közellenség' gyapjaslepké is elfogyaszthatja a leveleit, de inkább csak akkor, ha már mást nem talál. A család fajai közül sokkal valószínűbb az arany-

1. ábra. A kecskerágómoly (*Yponomeuta evonymella*) hernyói (Fotó: Milan Zubrik, NFC)

2. ábra: A nagy kéregszű (*Scolytus mali*) rágásképe (Fotó: Lakatos Ferenc)

farú pille (*Euproctis chrysoorrhoea*) megjelenése.

Tömegszaporodása esetén a gyűrűs lepke (*Malacosoma neustria*) jellegzetes kék-sárga-fehér-fekete sávozású hernyója is megjelenhet rajta. Szintén találkozhatunk a levelein táplálkozó, hátán feltűnő fekete-barna mintázatot, hasi oldalán fehéres színezetet viselő hernyókkal, melyekből aztán a szép galagonya-lepke (*Aporia crataegi*) fejlődik ki.

A szövődarazsak családjában (Pamphiliidae) több kertészeti károsítót is találunk, melyek esetenként jelentős problémát okoznak almásokban, körtésekben és birsalmán. Néhány közülük (pl. *Neurotoma iridescens*) megjelenhet a zselnicén is. Valamennyi faj a hajtásokat és a leveleket is magába foglaló laza szövetekben rág. A jellegzetes sárga színű álhernyók ebben töltik idejük nagy részét.

A buzogányos levéldarazsak (Cimbricidae) közül több faj fordul elő a *Prunus* és *Padus* nemzetség növényein. Ezek közül talán a mediterrán elterjedésű, de hazánkban is megtalálható *Cimbex quadrimaculatus*-t kell megemlíteni, mint egy olyan rovarfajt, ami a klímaváltozás hatásaként esetleg kárt okozhat. Jelenleg igen ritka fajként tartjuk számon.

A levéldarazsak (Tenthredinidae) családjába tartozó füstösszárnyú levéldarázs (*Caliroa cerasi*) cseresznyések és meggyesek kártevője. Ezen túl előfordul a zselnicén is, de ritkasága miatt nem tekinthető károsítónak ebben az esetben. A *Caliroa* nemzetségbe további fajok is tartoznak, melyek megjelenhetnek a zselnice levelén. Ezek elkülö-

nítése gyakran még a szakembereknek is problémát okoz. Valamennyi fajra jellemző a levelek vázaitása (a vékony levelek éppen maradnak), illetve a levéllemezen többnyire társasan rágó, csillagóan fekete/sötétbarna meztelencsigaszerű álcák.

Virágon/termésen előforduló rovarok

A sodrómolyok (Tortricidae) közé tartozó kőkényvirág tükrömoly (*Pammene spiniana*) és galagonya magragómoly (*Pammene rbediella*) is fogyasztja a zselnice virágzatát, majd később a termést.

A zselnice termésében fordul elő a mandula magdarázs (*Eurytoma amygdalis*), ami alapvetően – ahogy az a nevéből is látszik – a mandula kártevője, de több *Prunus* és *Padus* faj terméskezdeményében is megél. Jelenleg nincs egységesen elfogadott nézet arról, hogy a faj őshonos-e nálunk vagy behurcolták. Az utóbbi esetben a behurcolás már több éve, évszázada megtörténhetett. Egy biztos, a terméskezdeményben található amigdalin nem jelent korlátozó tényezőt a rovar számára, hiszen fő gazdanövényén szintén megtalálható ez a vegyület.

Faanyagban és kéregben előforduló rovarok

A fában és kéregben előforduló rovarfajok közül igen sok polifág, nem támaszt különösebb igényt a gazdanövény iránt. Ezek minden további nélkül előfordulhatnak a zselnicén is. Néhány kiemelt faj, melyek gyakorisága nagyobb lehet a többinél a következő. A létracincér (*Saperda scalaris*) álcája a kéregben rág és ha az megfelelő vastagságú, akkor itt is bábozódik. Amennyiben vékonyabb, akkor befúr a

fatestbe. Gyakori, közönséges faj, de kártételéről nem beszélhetünk.

Különleges életmódúak a *Magdalis* fajok. A nőstények a vékony hajtások kérgére rakják le petéjüket. A kikelő álcák befurakodnak a hajtás belsejébe és ott készítik járatukat. A rágás következtében a hajtás elhal. Ritkán következik be tömeges kártétel, de egy-egy elhalt fiatal hajtással gyakran találkozhatunk. Nem csak a zselnicéhez kötődnek, szinte minden fás növénynek megvan a maga *Magdalis* faja. A *Padus* és *Prunus* nemzetség fajain elsősorban a *M. ruficornis* faj fordul elő.

A szűbogarok közül a szijácsszűk (*Scolytus* fajok) letört ágakon, kivágott törzseken hamar meglepednek. Érdekes megjegyezni, hogy nagyon sok fajuknak (pl. *S. scolytus*, *S. laevis*, *S. multistriatus*, *S. kirschii*) a *Prunus* és *Padus* nemzetségen túl az *Ulmus* nemzetség (szilek) tagjai a fő gazdanövényeik. Gyümölcsfákon általánosan elterjed a nagy kéregszű (*S. mali*) és a kis kéregszű (*S. rogulosus*). A szijácsszűkra jellemző egykarú, rostirányú anyamenet jól mutatja jelenlétüket (2. ábra).

A szűbogarok népes csoportjából (szándékosan nem családokat írok, mert az újabb rendszertani besorolás szerint a szűbogarok az ormányosbogarak családjának egy alsócsaládját alkotják) persze további fajok is kötődnek a zselnicéhez. Ilyen például a *Lymantria aceris*, amely a nevéből adódó juharfajokon túl a zselnicén is gyakori. Elpusztult vékony ágakban fejlődik ki. Ilyen faj a *Taphrorychus villifrons* is, amely a tölgyek, a bükk és számos más faj mellett a zselnicén is sikeresen szaporodik. A fában költő, igen polifág szűfaj pedig a varratos bükkészű (*Trypodendron domesticum*), jellemző gyorsan megkezdő meneteit itt is megtalálhatjuk.

Új belépők

Bp. HM Helyi Csoport: Fácányi Zsombor egyéb felsőfok;

Miskolci Helyi Csoport: Bukovenszky József erdésztechnikus;

Szívós Balázs erdésztechnikus; Nagykanizsai Helyi

Csoport: Kovács Zsolt erdésztechnikus, Ernsz Tamás egyéb

felsőfok, Czigány Gábor erdésztechnikus, Povics Noémi erd-

mérnök, Knausz Péter erdömérnök; Szombathelyi Helyi Cso-

port: Aranyos Péter erdömérnök; **Kaposvári Helyi Csoport:** Kovács

László egyéb felsőfok; **Veszprém HM Helyi Csoport: Huiber György egyéb**

felsőfok, Sasbalmi Viktória Katalin egyéb felsőfok; **Baranya megyei Helyi**

Csoport: Lovascher István erdésztechnikus; **Rába-menti Erdőgazdálkodási**

és Vadgazdálkodási Helyi Csoport: Rácz Róbert egyéb középfok; **Pápai**

Helyi Csoport: Kovács Attila erdömérnök, Németh Tamás erdésztechnikus;

Erdélyi Helyi Csoport: Korpos Attila erdömérnök; **Kecskeméti Helyi Cso-**

port: Utasi Gabriella erdésztechnikus; **Egyéni tag:** Esztó Kinga erdömérnök.